

УДК 34

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.3.25>

СОБКО М.О.

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ПІДТРИМКИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ**STATE AND LEGAL GUARANTEES OF SUPPORT FOR THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE**

У статті проаналізовано сутність, зміст і значення державно-правових гарантій підтримки агропромислового комплексу України, що в свою чергу розглядаються науковцями і дослідниками, як низка визначених законодавством України (нормативно-правовими актами) та втілених у державних програмах правничих систем підтримки суб'єктів агропромислового комплексу України з метою забезпечення стабільності його функціонування та убезпечення непорушності та дерегуляції економічних правовідносин в Україні.

Автором зауважується, що агропромисловий комплекс, із урахуванням частки агропромислових культур і видів зайняття підприємницькою діяльністю на території України загалом відіграє неабияке важливе значення для стабільності функціонування економіки України, а крім цього, враховуючи, що національно власністю України – є надра та земля, це питання потребує додаткового контролю, регуляції, а відповідно й державно-правового гарантування процесів використання земельних ресурсів України в підприємницькій діяльності відповідних суб'єктів.

Підкреслено, що навіть під час дії правового режиму воєнного стану в Україні та триваючих заходів із відбиття збройної агресії росії проти України, що характерно широтою й довготою лінії бойового зіткнення, повальним мінуванням полів, а також руйнуванням і мінуванням адміністративних споруд агропромислового комплексу, державою вживаються необхідні право-гарантувальні кроки, спрямовані на підтримку агропромислового комплексу України.

Ключові слова: гарантії в праві, державно-правова підтримка, агропромисловий комплекс, адміністративне право, воєнний стан.

The article analyzes the essence, content and significance of the state-legal guarantees of support for the agro-industrial complex of Ukraine, which in turn are considered by scientists and researchers, as a number of legal systems defined by the legislation of Ukraine (normative legal acts) and embodied in the state programs of legal systems of support for the subjects of the agro-industrial complex of Ukraine in order to ensure the stability of its functioning and ensure the inviolability and deregulation of economic legal relations in Ukraine.

The author notes that the agro-industrial complex, taking into account the share of agro-industrial crops and types of entrepreneurial activity on the territory of Ukraine as a whole, plays a great importance for the stability of the functioning of the economy of Ukraine, and in addition, taking into account that the national property of Ukraine is the subsoil and land, this issue requires additional control, regulation, and, accordingly, the state-legal guarantee of the processes of use of land resources of Ukraine in the business activities of the relevant entities.

It was emphasized that even during the legal regime of martial law in Ukraine and ongoing measures to repel Russia's armed aggression against Ukraine, which is characterized by the breadth and longitude of the line of contact, widespread mining of fields, as well as the destruction and mining of administrative buildings of the agro-

industrial complex, the state is taking the necessary law-guaranteeing steps aimed at supporting the agro-industrial complex of Ukraine.

Key words: *guarantees in law, state and legal support, agro-industrial complex, administrative law, martial law.*

Актуальність теми. Державно-правове гарантування діяльності в агропромисловому комплексі України як засіб його підтримки та забезпечення сталості діяльності досліджувалося багатьма вченими, проте сучасні дослідження, на нашу думку, мають бути спрямовані на реагування в сучасних правових реаліях.

Необхідно зазначити, що державні структури можуть і повинні відповідно рівню своєї компетенції в тій або іншій формі брати участь в держрегулюванні і розвитку агропромислового виробництва, забезпеченні державної підтримки господарюючих суб'єктів агропродовольчого сектора економіки. Зважаючи на складність проблем державної підтримки і необхідність забезпечення, виходячи з соціально-політичних і економічних умов, балансу податкового, фінансово-кредитного і цінового регулювання, урахування вимог ринку і інших чинників, особливу увагу необхідно звернути на рівень компетентності органів управління агропродовольчого сектора, на готовність організацій до сприйняття встановлених правил, використання наданих ним можливостей; а також на наявність і вірне використання наявних державних ресурсів. Все вказане вимагає наукового підходу до питань державного регулювання і підтримки господарських структур агропродовольчого сектора економіки [1]. Соціально-політичні та соціально-економічні умови функціонування агропромислового комплексу створюють обставини та необхідність забезпечення гарантування цієї діяльності з боку держави.

Державна підтримка сільськогосподарського виробництва в Україні має бути спрямована на забезпечення отримання прибутковості виробництва на рівні, що забезпечує розширене відтворення, створення сприятливих соціальних умов життя сільських жителів та покращення добробуту їхніх сімей, формування передумов для збереження та комплексного розвитку сільських територій, задоволення потреб населення України в якісних і доступних продуктах харчування, розширення експортного потенціалу країни. Основними нормативно-правовими актами, що визначають державну підтримку аграрної галузі та сільськогосподарських товаровиробників в Україні, є закони України: «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 р.», Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р. та ін. [2]. Так, ідея гарантування правових відносин у державно-правовому ладі втілюється в конкретних нормативно-правових актах, котрі забезпечують адміністративно-правове регулюванні відповідного сектору правовідносин. Саме чітке формулювання державно-правових гарантій у нормативно-правових актах, що забезпечують адміністративно-правове регулювання агропромислового комплексу України забезпечує можливість втілення в життя відповідних нормативних приписів.

Виклад основного матеріалу статті. Потреба в державній підтримці сільського господарства викликає в науковій літературі або активне схвалення, або досить критичний осуд. На цій основі сформувалося багато підходів до класифікації моделей державного впливу на сільське господарство. Аналізуючи наукові погляди, представлені в літературі, П.Ю. Шведенко дійшов висновку, що наразі склалося два підходи щодо ролі держави в економіці: а) один представлений концепцією «обмеженої інтервенції держави в економіку» та передбачає проведення макроекономічної політики, основаної на монетаристських методах; б) другий полягає в обґрунтуванні достатньо активної ролі держави в перетвореннях, зокрема в аграрному секторі [3; 4]. Державний вплив на гарантування процесів здійснення основних операцій у сфері агропромислового комплексу України полягає не лише в гарантуванні окремих системних і структурованих елементів, а й у забезпеченні реалізації заходів із державного контролю відповідної сфери правовідносин.

Більш детально своє бачення описують С. Майстро та О. Федоренко, які аналізують три найпоширеніші концепції аграрного розвитку: 1) «конкурентоспроможна галузь», згідно з якою АПК має розвиватися на таких же засадах, що й інші сектори економіки: без жодних пільг і сприяння розвитку; 2) «глобалізоване сільське господарство», тобто якщо в країні є сприятливі умови для вирощування пшениці, кукурудзи чи ріпаку, то вона має спеціалізуватися на їх виробництві, прагнучи високих врожаїв шляхом максимальної інтенсифікації; 3) «багатофункціональний розвиток», згідно з якою аграрне виробництво має ставити перед собою завдання не лише виробляти

якомога більше зерна, молока, м'яса, овочів та фруктів, а й розвивати соціальну сферу, культуру сільських територій. Цей, останній, варіант аграрного розвитку (який, до речі, рекомендований резолюцією ООН) обрали розвинені країни світу [5]. Правові питання державної підтримки сільського господарства надзвичайно тісно пов'язані із економічною складовою цих відносин. З цього приводу дуже слушною є думка О.П. Подцерковного, який вважає, що розвиток галузей права, що мають своїм предметом врегулювання відносин у сучасній економіці, неможливо науково забезпечити, якщо не дослідити економічний зміст суспільних відносин, які піддані державно-правовому впливу, не з'ясувати економічні наслідки від дії правових приписів, дозволів, заборон [6]. Правове регулювання державної підтримки сільського господарства в цьому аспекті не є виключенням, адже економічні передумови її надання є первинними порівняно з правом. При цьому економічні передумови державної підтримки сільського господарства хоча і є найбільш дослідженими, однак вони далеко не єдині [3]. Саме суттєвий вплив на сферу економіки в державі, а також левовий вплив результатів діяльності агропромислового комплексу на річний і ситуативний показник валового внутрішнього продукту зумовлює потребу забезпечення державно-правового гарантування відповідного сегменту правовідносин, що в свою чергу є дієвим інструментом стабільності та розвитку.

Участь держави в забезпеченні сприятливіших умов для АПК пов'язана з тим, що система кредитування, що існує в країні, орієнтована на галузі з високою оборотністю капіталу і прибутковістю. Специфіка сільського господарства і інших галузей АПК, їх складне фінансово-економічне становище, високі процентні ставки по кредитах не дозволяють товаровиробникам аграрного сектора нарівні з іншими галузями народного господарства брати участь на ринку кредитних ресурсів. Для підприємств агропродовольчого сектора економіки кредитна система на сучасному етапі, повинна включати пільгове кредитування, що передбачає: збільшення частки довгострокових кредитів; зниження процентних ставок; розвиток застаєвих операцій; розвиток іпотечного кредиту; створення системи кредитних кооперативів. Залучення інвестиційних ресурсів в агропродовольчий сектор є важливою умовою, його розвитку. Зважаючи на специфіку АПК, необхідна державна підтримка залучення інвестицій в цю сферу виробництва. Вона повинна виражатися в створенні законодавчо-нормативних механізмів, регулюючих відносини між суб'єктами підприємницької діяльності, розробці механізмів страхування інвестицій, в створенні системи пільг, яка б забезпечувала привабливість інвестицій в АПК. В цілях подолання негативних сторін «пропорційного розподілу» бюджетних ресурсів останніми роками реалізується принцип «виділення бюджетних коштів ефективно працюючим господарствам». Кошти субсидій і субвенцій, фонду пільгового кредитування і лізингового фонду прямують переважно в сильні господарства, здатні забезпечити їх повернення. Проте фінансово стійкі в даний час сільськогосподарські підприємства – це, як правило, ті, які ще в дореформений період мали могутню матеріально-технічну і соціальну базу, швидше інших адаптувалися до ринку, зберегли кваліфіковані кадри, відновили платоспроможність [1]. Агропромисловий комплекс, із урахуванням частки агропромислових культур і видів зайняття підприємницькою діяльністю на території України загалом відіграє неабияке важливе значення для стабільності функціонування економіки України, а крім цього, враховуючи, що національно власністю України – є надра та земля, це питання потребує додаткового контролю, регуляції, а відповідно й державно-правового гарантування процесів використання земельних ресурсів України в підприємницькій діяльності відповідних суб'єктів.

Визначаючи розвиток аграрного сектору та зміцнення присутності України на світовому ринку аграрної продукції як одну з підойм забезпечення стійкості та динамічності економічного розвитку країни, слід враховувати особливості конкурентної ситуації на цьому ринку. Зокрема, вона характеризується наявністю активної державної підтримки сільськогосподарського виробництва провідними країнами світу. Основними напрямками (цілями) такої підтримки є наступні: підтримка товарного виробництва та підвищення конкурентоспроможності сільського господарства; підтримка дрібних товаровиробників, починаючих підприємців, сімейних ферм та кооперативних об'єднань; охорона земель та раціональне використання сільськогосподарських угідь; встановлення цін підтримки на окремі види сільськогосподарської продукції; розвиток ринкової інфраструктури; підтримка місцевих ініціатив розвитку сільських територій та якості життя на селі; розвиток аграрної науки та впровадження у виробництво новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції, догляду за тваринами, систем обробітку ґрунту та ін.; розвиток сільськогосподарського машинобудування [7].

Висновки. У статті проаналізовано сутність, зміст і значення державно-правових гарантій підтримки агропромислового комплексу України, що в свою чергу розглядаються науковцями і дослідниками, як низка визначених законодавством України (нормативно-правовими актами) та втілених у державних програмах правничих систем підтримки суб'єктів агропромислового комплексу України з метою забезпечення стабільності його функціонування та убезпечення непорушності та дерегуляції економічних правовідносин в Україні.

Підкреслено, що навіть під час дії правового режиму воєнного стану в Україні та триваючих заходів із відбиття збройної агресії росії проти України, що характерно широтою й довготою лінії бойового зіткнення, повальним мінуванням полів, а також руйнуванням і мінуванням адміністративних споруд агропромислового комплексу, державою вживаються необхідні право-гарантувальні кроки, спрямовані на підтримку агропромислового комплексу України.

Список використаних джерел

1. Замикула, В. Напрями державної підтримки агропродовольчого сектора економіки в умовах глобалізації економіки. Державне управління: удосконалення та розвиток № 4, 2009. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=258>
2. Щодо розбудови механізмів державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні". Аналітична записка. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodorozbudovi-mekhanizmiv-derzhavnoi-pidtrimki-silskogospodarskogo>
3. Григор'єва Х.А. Державна підтримка сільського господарства України: проблеми правового забезпечення: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 596 с.
4. Шведенко П. Ю. Порівняльно-правовий досвід кредитування сільського господарства. Науковий вісник НУБіП України. Серія «Право». 2013. Вип. 182. Ч. 3. С. 69 – 78.
5. Майстро С. В. Екологічні засади державного регулювання розвитку аграрного сектору. Аграрна політика та аграрна економіка: теоретико-прикладні аспекти: монографія / за заг. ред. Г. П. Пасемко. Х., «Міськдрук»: ХНАУ, 2013. С. 126 – 147; Федоренко О. Під лежачий камінь вода не тече... URL: <http://www.silskivisti.kiev.ua/18641/index.php?n=9111>
6. Подцерковний О. П. Про розбіжність економічного змісту та юридичної форми суспільних відносин. Наукові праці НУ «ОЮА». 2010. Т. 9. С. 217 – 225.
7. Щодо розбудови механізмів державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні". Аналітична записка. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodorozbudovi-mekhanizmiv-derzhavnoi-pidtrimki-silskogospodarskogo>